

Rūta Vanagaitė

NE BOBŲ VASARA

KNYGA APIE MOTERS BRANDĄ

N-40

Alma littera

1. Kam ši knyga

Penkiasdešimtmetė moteris – tarsi rožė, pilnai išsiskleidusi ir, deja, jau pradėjusi vysti. Krinta vienas žiedlapis po kito. Tik tie žiedlapiai, kurie arčiausiai centro, rožės širdies, išlieka ilgiausiai. Vienas žiedlapis – skaisti oda, kitas – žvilgantys plaukai, trečias – seksualumas... Gaila tų žiedlapių, kuriuos praradome. Bet drauge praradome ir žiedlapius, kurių negaila: nepasitikėjimą savimi, nesaugumą, baimę: ką žmonės pagalvos... Kai daug žiedlapių iškrinta, lieka vis dar žydinti brandi rožė – tikroji tu. Lieka dar daug laiko iki šalnos...

Pauline Bewick, dailininkė

Noriu pasakyti labai svarbų dalyką. Žmonės nusprendžia pasenti. Tarsi jie pasakytų sau: na, štai ir viskas, aš pasenau. Ir tada jie pasensta.

Doris Lessing, rašytoja

„Man keturiasdešimt septyneri metai; jeigu, sakykim, aš gyvensiu ligi šešiasdešimt, tai lieka dar trylika. Daug! Kaip išgyventi tuos trylika metų? Ką aš veiksiu, kuo užpildysiu juos?“* – nevilties apimtas klausė Antono Čechovo herojus Dédé Vania.

Skaitai ir juokinga, tiesa? Keturiasdešimt dveji metai – pats vidurvasaris. Arba sąvoka „balzakiško amžiaus moteris“. Tai – trisdešimtmetė, šiais laikais tokio amžiaus sulaukus gyvenimas tik prasi-

---

* Antonas Čechovas. *Žuvėdra*. Pjesės. Sudarė V. Visockas. Vilnius: Vaga, 1985, p. 218.

deda... Praėjus šimtmečiui po „Dėdės Vanios“ laikų žmonių amžius neįtikėtinais pailgėjo – dabar Lietuvos moterys gyvena maždaug septyniasdešimt aštuonerius metus. Kasmet mūsų gyvenimas pailgėja 2–3 mėnesiais. Po dvidešimt metų Lietuvos moterys gyvens 84–85 metus.

Kaip nugyventi tuos likusius dvidešimt, o gal net trisdešimt metų, kuo juos užpildyti? Kiekviena iš mūsų savęs klausia to paties, kai po penkiasdešimtmečio ar šešiasdešimtmečio jubiliejaus išsiskirsto svečiai. Pasižiūri į veidrodį ir nebenori jo daugiau matyti. Sako, moteris tol jauna, kol gali žiūrėti į save nusirengusią. Kiek iš mūsų, sulaukusių penkiasdešimt, penkiasdešimt penkerių ar šešiasdešimt metų, tai gali daryti nepuldamos į neviltį ar prie šaldytuvo – juk vis tiek beviltiška? Tas celiulitas, tas nukaręs pilvas ir mirusi krūtinė...

Tau jau penkiasdešimt arba penkiasdešimt penkeri (taigi netrukus bus šešiasdešimt). Tavo, kaip moters, kuri domina vyrus, gyvenimas baigėsi prieš 10–20 metų, ir gatvėje niekas niekada nebemes į tave žvilgsnio, galinčio reikšti vos ne gyvenimo posūkį... Meilė ir seksas baigėsi, nežinia, ar dėl to, kad tu pati nebenori, ar kad nebenori jis. Esi galbūt viena, palikta, išsiskyrusi, o galbūt šalia – bute, ant sofos, o naktį – kitame miegamajame pilvotas plikas žmogus, kurio prisilietimas kadaise kėlė virpesį, o dabar nuo jo sklinda raugintų kopūstų kvapas. Viena mano bičiulė sakė, kad kiekvieno romano pabaigą ji pajunta, kai nuo mylimojo ima sklirti raugintų kopūstų kvapas. Tada žino – viskas. Dabar gal ir ji pati vyrui tais kopūstais arba virtomis morkomis atsiduoda. Pati taip svarsto. Todėl jis jau turi kitą – dvidešimt ar trisdešimt metų jaunesnę, ir mes apie tai žinome arba tik nujaučiame, bet nesigiliname, nes saugome save (o sakom, kad saugome šeimą).

Gyvenimas darbe baigėsi, pensija – po keliolikos ar kelerių metų, o jei dirbi, kad ir kur atsidurtum, paprastai esi vyriausia. Jauni eina parūkyti, *tūsintis*, tu jau ne. Jokių šansų, kad kada nors gyvenime gausi naują darbo pasiūlymą. Pramogos baigėsi – ar eisi į restoraną arba į koncertą trypti su visais, plaikstytis kaip kokia *durnelė*? Žiūrėk, kas nors pasakys: pensininkė *durniuoja*. Klimaksinė. Eisi su drauge į teatrą ir mirtinai nuobodžiausi jame, nors plosi ir vaidinsi, kad gerai praleidai vakarą. Nueisi į kiną – ten užsimiršti lengviau. Viskas. Tavo *tūsai* – draugų jubiliejai ir giminaičių laidotuvės.

Motinystė baigėsi, nes vaikai arba iškeliavo, arba jei dar turi kokį neiškeliavusį, jis su tavimi bendrauja vienskiemeniais sakiniais: „Nu. Aha. Gerai. Ką? Ne, mam, negaliu.“ Sveikata baigėsi – skauda nugarą, kamuoja nemiga ar menopauzė, ant vaistų lentynėlės vis daugiau papildų ir tablečių nuo to ir nuo ano, ir dar velniai žino nuo ko... Ant veido vis storiau kažką tepi, ir vis menkesnis to tepimo rezultatas. Sutinki savo buvusius bendraklasius ir nepažįsti: kas ta raukšlėta *boba*, kas tas apsunkęs senis – nejaugi ir aš taip pat pasenau kaip jie?

O liūdniausia – baigėsi žmogiški prisilietimai. Niekas tavęs neapkabina. Be prisilietimo, be fizinio kontakto gyvūnai kenčia, ką jau kalbėti apie žmones. Visą gyvenimą mums reikia kieno nors – mamos, vyro, vaiko, na, nors šuns ar katino – kūno šilumos, reikia kontakto – peties, rankos, snukučio, antraip jautiesi visiškai vienišas. Beveik miręs. Pasaulyje atsiranda nauja profesija – „glostytojai“, tie, kurie už pinigų tave apkabina ir pabūna prisiglaudę. Tik tiek. Tokia terapija.

**Ši knyga apie tai,
kad tau duotas tik
vienas gyvenimas.**

Taigi tau penkiasdešimt. O gal jau tuoj bus šešiasdešimt. Viskas baigėsi ir drauge viskas tęsiasi. Iš kur semtis jėgų gyventi toliau? Iš kur – gyvenimo džiaugsmo? Dėl ko gyventi? Laukti pensijos, iš kurios neišsiversi? Laukti anūkų, kad dar kartą, kiek tau leis vaikai, žentai ir marčios, pajustum prisilietimo, motinystės džiaugsmą, viltį, kad kažkas ne baigiasi, o prasideda? Dar vienas gyvenimas, kuriame dalyvauji ir tu. Bet tai nebe tavo gyvenimas. Neapgaudinėk bent jau savęs.

Natūrali gyvenimo trajektorija yra tokia: iki 30–35 metų ji po truputį kyla, paskui po truputį ilgai ir beviltiškai leidžiasi žemyn. Lėta keturiasdešimt metų nuokalnė, natūrali žmogaus degradacija. 20–30 metų pamažu ir užtikrintai leidiesi žemyn, į negalios, senatvės, mirties pakalnę. Tačiau esu tikra – jei labai pasistengsi, gali šią gyvenimo trajektoriją išlaikyti beveik nežemėjančią visą gyvenimą. Išlaikyti iki pabaigos, iki staigaus „stop“, kuris vis tiek ateis. Gali visą gyvenimą išsaugoti trisdešimtmetės gyvenimo kokybę – džiaugsmą, meilę, sveikatą... Tačiau tam, kad išlaikytum trajektoriją tiesią, turėsi gerokai pasistengti.

Bet argi neverta pasistengti? Kokia kaina gali būti per didelė už tūkstančius nuostabių dienų, kurios tavęs laukia?

Mano amžiaus moteris išgyvena rudenį – derliaus metą. Tai metas, kai subrandini vaisius, tam tikrą gyvenimo išmintį ir norisi surušiuoti tuos vaisius, sukrauti krūvon ir atiduoti, išnešti, pasidalyti. Tam ir rašau šią knygą. Rašau, kol dar esu gyva ir nenukvakusi.

Rašau, kad baigdama šeštąją gyvenimo dešimtį sudėčiau savo patirties vaisius į vieną krūvą ir pasidalyčiau. Jei rytoj mirčiau, kas nors iš manęs pasilikytų. Kažkas, ko kam nors galbūt prireiks. Suprask, ne veltui gyvenau. Nes visa kita, ką padariau per gyveni-

ma, – LIFE festivalis, didžiuliai Vasario 16-osios koncertai Katedros aikštėje ir per televiziją, laida „Pagauk kampą“ ir dar velniai žinokas, ko jau ir pati nebeprisimenu, – visa tai tik pėdsakai smėlyje. Anot poeto: „Išnyksiu kaip dūmas, neblaškomas vėjo, ir niekas manęs neminės!“ Bet gal ir nereikia susireikšminti? Žinai, kokį užrašą Woody Allenas norėtų matyti ant savo paminklo? „Čia guli Woody Allenas. Na ir kas?“

Tačiau surimtėkime. „Ne bobų vasara“ – knyga apie tai, ką per kelis pastaruosius gyvenimo dešimtmečius patyriau ir supratau. Ką išmokau iš knygų, iš talentingų žmonių paskaitų internete, iš pokalbių su kitomis moterimis ar su psichoterapeute Brigita, kuri ne vieną kartą yra ištraukusi mane ir daug mano draugių iš nevilties spąstų.

Ši knyga apie tai, kad tau duotas tik vienas gyvenimas. Tikriaus sakant, jis nėra duotas, kai tau jau penkiasdešimt ar šešiasdešimt metų. Jis arba baigiasi apie tą laikotarpį, palikdamas tave bjaurėtis savimi ir vegetuoti, susitaikius su artėjančia senatve ir mirties laukimu. Arba... Tikiuosi, kad knygoje bus keletas skyrių, kur jūs rasite šitą „arba...“ Kad rašydama surasiu ir aš pati...

2. Moterys, geresnieji žmonės

Moterys yra geresni žmonės vien todėl, kad jos gimdo naujus žmones. Jos nenori griūties ar karo, kad nežūtų jų vaikai.

Jonas Vanagas, mano tėvas

Mano tėvas svajojo, kad Lietuvos prezidentė taptų moteris. Jei būtų sulaukęs, gal būtų pagyvenęs kiek ilgiau, kad pamatytų, kaip jai sekasi.

Prieš sėsdama rašyti šią knygą perskaičiau krūvą leidinių kelio-
mis kalbomis, skirtų moterims, pasitinkančioms ar perkopusioms
penkiasdešimtmetį. Dauguma mane tik sunervino. Jos parašytos ne
mums. Jos parašytos *boboms*. Jos parašytos taip, tarsi moteris ne-
būtų visavertė asmenybė, o tik funkcija, tik vyrų ir vaikų gyvenimo
priedas, kuriam tereikia išsaugoti veidą, figūrą, namus. Bet juk, po
velnių, mes, moterys, pirmiausia esame žmonės. Esame tie geres-
nieji žmonės, kuriems labiau rūpi kiti žmonės, rūpi, kur link viskas
eina. Todėl ir norėjosi rašyti apie tai, kad esame stiprioji lytis, ant
kurios pečių laikosi ir iki šiol vis dar nesugriūva pasaulis. Kaip tik
todėl privalome būti stiprios, gyventi ilgai ir laimingai.

Moteris gimdytoja yra gėrio nešėja. Nuo pat mažumės mergai-
tės stengiasi išlaikyti gerus santykius, vengia konfliktų. Jos nori gy-
venti pasaulyje, kur bus saugu kurti lizdą, gimdyti ir auginti vaikus.
Tyrimai rodo, kad jau 2–5 metų mergaitės kalboje daug dažniau

vartoja daugiskaitą nei berniukai: eikim, pažaiskim. Kilus konfliktui jos ne kariauja, o pasitraukia. Genai ir hormonai jų smegenyse sako, kad socialiniai ryšiai – jų būties pamatas. Net autizmas, liga, izoliuojanti žmogų nuo socialinės tikrovės, berniukams pasitaiko aštuonis kartus dažniau.

Knygoje „Moters smegenys“ psichoterapeutė Louann Brizendine teigia, kad „santykių puoselėjimas visomis įmanomomis priemonėmis yra pagrindinis moters smegenų tikslas. Vyrai dažnai mėgaujasi tarpusavio konfliktais ir konkurencija: tai juos tonizuoja. Moterys vien jau mintį apie galimą konfliktą priima kaip grėsmę santykiams“*.

Ir dar. Moteris jaučia, ką jaučia kiti žmonės. Ne tik žmonės, bet ir šunys, katės, arkliai. Psichologai kalba apie tai, kas skiria moteris nuo vyro: galinga intuicija, duota mums gamtos. Tai prigimtinė išmintis, kurią turi gyvoji gamta, augalai, gyvūnai. Paprasta moteris, pamačiusi mirštantį žmogų, intuityviai žino, ką reikia daryti. Taip pat ir moteris, pagimdžiusi vaiką, žino, ką daryti su naujagimiu, nors niekas nėra jos to mokęs.

Mes, moterys, esame geresnieji žmonės, kuriems labiau rūpi kiti žmonės. Maža to, mes juk esame stiprioji lytis.

Mums tarsi duotas papildomas radaras, kurio neturi dauguma vyrų. Jis nukreiptas į kitus žmones. To radaro pavadinimas – empatija.

Visa tai mūsų viduje įdėta todėl, kad mums reikia jausti, ką jaučia patinas – vyras – ar ko jam reikia, kad padarytų mums sveikus vaikus. Mums reikia suprasti, ką jaučia vaikai ar ko jiems reikia, tam, kad jie užaugtų sveiki ir stiprūs.

---

* Louann Brizendine. *Moters smegenys*. Iš anglų k. vertė D. Kaunelis. Vilnius: Baltos lankos, 2013, p. 61–62.

Moterys skaito kitų žmonių mintis, tikriau sakant, nuspėja jas iš veido išraiškų ir balso tono niuansų. Daugelis evoliucijos specialistų spėja, kad gebėjimas pajusti kito žmogaus skausmą ir greitai reaguoti į emocinius niuansus akmens amžiaus moterims leisdavo nuspėti gresiantį pavojingą ar agresyvių elgesį ir taip išvengti jo padarinių sau ir savo vaikams. Ši savybė padeda moteriai nujauti ir dar nekalbančių kūdikių fizinius poreikius.

Ir dar. Mus valdo emocijos. Vyro noras – išvengti emocijų, nes šios sujaukia jo gyvenimą, nusistatytą tvarką. Įdomi patirtis: kai savivaldybės tarybos ar kitame posėdyje kuri nors moteris ima ginti visuomenės interesą, visada gauna tą patį atkirtį: „Jūs, ponija, vadovaujatės emocijomis.“ – „Juk tu racionali moteris, – paskui bando mane įtikinti kuris nors politikas vyras. „Suprask, kad...“ – ir toliau nesigėdydamas, neslapukaudamas ramiai dėsto „racionaliūs“, t. y., paprastai kalbant, savanaudiškus interesus. Perskaičiau, kad visame pasaulyje taip: jei kas nors gina moralės principus, vadinasi, jis pernelyg emociingas.

Didžiukimės, kad gamta davė mums emocijas. Be jų žemė išdžiūtų po jų, vyrų, kojomis, pasaulis, valstybės, miestai taptų griuvėsių krūva.